

*ΕΝΤΑΣΗ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΣΧΟΛΕΙΟ. ΕΠΙΘΕΤΙΚΕΣ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ
ΩΣ ΜΕΣΟ ΕΚΦΡΑΣΗΣ*

Καρδάρα Αγγελική, Φιλολόγος - Διδάκτωρ

Τμήματος Ε.Μ.Μ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών

Αντικείμενο έρευνας, ερευνητικά ερωτήματα και στόχοι

Το θέμα της παρούσας μελέτης φέρει τον τίτλο «Ένταση στο σύγχρονο σχολείο. Επιθετικές συμπεριφορές μεταξύ ανήλικων μαθητριών ως μέσο έκφρασης». Αντικείμενο διερεύνησης είναι η επιθετική συμπεριφορά που εκδηλώνεται από μεμονωμένες μαθήτριες ή συνήθως ομάδες ανήλικων μαθητριών προς μία ή περισσότερες συμμαθήτριες τους, η οποία (συμπεριφορά) καταλήγει σε υβριστικά σχόλια και χειροδικία. Υπόθεση έρευνας είναι ότι στο πλαίσιο του σύγχρονου σχολείου που αποτελεί τη μικρογραφία της κοινωνίας, ανήλικες μαθήτριες αντιγράφοντας κοινωνικά πρότυπα επιδεικνύουν μία επιθετική συμπεριφορά προσπαθώντας μέσω αυτής να εκφράσουν βαθύτερα συναισθήματα και ανησυχίες, τα οποία αδυνατούν να εκφράσουν με άλλους τρόπους. Η εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς καθίσταται σε αυτές τις περιπτώσεις ένα μέσο για να αποκτήσουν μεγαλύτερη ισχύ και δημοτικότητα μεταξύ των συμμαθητών τους και εκλαμβάνεται από τις ίδιες τις εμπλεκόμενες ως ένα αποτελεσματικό μέσο διεκδίκησης του δίκιου τους και επικοινωνίας με τις συμμαθήτριες τους. Συνεπώς, η βία «νομιμοποιείται» στα μάτια τους, εφόσον πιστεύουν ότι μέσω αυτής μπορούν να αμυνθούν, να προστατευτούν ή απλώς να διεκδικήσουν όλα όσα θεωρούν ότι τους ανήκουν.

Αναμφίβολα, δεν μπορούμε να μιλήσουμε για φαινόμενο, δεδομένου ότι η έρευνα που πραγματοποιήσα είναι μικρής κλίμακας. Μιλάω για μία τάση που έχει αρχίσει να εκδηλώνεται, αλλά θεωρώ ότι αν δεν δοθεί η δέουσα προσοχή από την εκπαιδευτική κοινότητα και τους γονείς μπορεί να εξελιχθεί σε «μόδα» που –όπως κάθε μόδα- θα έχει μιμητές. Επίσης, κρίνω ότι είναι δυσάρεστο έως και τραυματικό για την ψυχοσύνθεση του εφήβου να επιλέγει ως μέσο έκφρασης τη βία ή να υφίσταται τη βία σε οποιαδήποτε μορφή της. Το γεγονός αυτό με προβληματίζει για τις ευθύνες που φέρουμε όλοι οι ενήλικες και ιδίως οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς και οι ιθύνοντες της Πολιτείας που ασχολούνται με θέματα παιδείας.

Σημειώνω ότι το ενδιαφέρον μου επικεντρώθηκε μόνο στις ανήλικες μαθήτριες, ύστερα από μαρτυρίες που είχα από μαθητές μου και συναδέλφους εκπαιδευτικούς για την ύπαρξη αυτής της τάσης στα σχολεία, γεγονός που με ευαισθητοποίησε. Στο παραδοσιακό σχολείο τα αγόρια εμπλέκονταν σε καυγάδες που περιλάμβαναν σωματική βία, ενώ τα κορίτσια κατέφευγαν στη λεκτική βία. Σήμερα ένας μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών μιλάει για ένταση στο πλαίσιο του σύγχρονου σχολείου μεταξύ των ανήλικων μαθητριών, η οποία δυσκολεύει το έργο τους, αλλά και επιβαρύνει την ψυχολογική τους διάθεση, καθώς δεν γνωρίζουν πώς πρέπει να αντιμετωπίσουν τέτοιες καταστάσεις, αποτελεσματικά. Οι μαθήτριες, από τη δική τους πλευρά, μίλησαν για μία «πραγματικότητα» που βιώνουν και με παρακίνησαν να γράψω για αυτά τα περιστατικά, γιατί όπως υπογράμμισαν οι μαθήτριες που εκδηλώνουν επιθετική συμπεριφορά και εμπλέκονται σε βίαιους καυγάδες με τις συμμαθήτριες τους είναι δημοφιλείς στο σχολείο, ενώ στο παρελθόν μαθητές με επιθετική συμπεριφορά κατά κανόνα περιθωριοποιούνταν.

Σαφώς, η βία αποτελεί μία κοινωνική πραγματικότητα, η οποία αποτυπώνεται σε όλες τις διαστάσεις της ζωής και δράσης μας, επομένως είναι αναμενόμενο να αποτελέσει αντικείμενο μίμησης από νέους ανθρώπους που αναζητούν την ταυτότητά τους. Το ερώτημα που προκύπτει είναι γιατί η εκδήλωση

της επιθετικότητας έχει αναχθεί σε ένα από τα κύρια μέσα έκφρασης και μάλιστα επιβραβεύεται από τα μέλη της μαθητικής κοινότητας.

Αυτό που επιδιώκω με το παρόν άρθρο είναι να αναπτύξω τον προβληματισμό μου, ο οποίος μπορεί να αποτελέσει τη βάση για περαιτέρω έρευνα και μελέτη. Το κύριο ερώτημα που θέτω είναι «πρέπει να μας προβληματίσει και να αναζητήσουμε ως γονείς, εκπαιδευτικοί και ενεργά μέλη της κοινωνίας, ευθύνης ή να αδιαφορήσουμε για το γεγονός»;

Προσωπικά, πιστεύω ότι η εμπλοκή σε έναν καυγά που θα οδηγήσει σε ξύλο συνιστά μία τραυματική εμπειρία για την ψυχοσύνθεση ενός νέου ατόμου, γι' αυτό πρέπει να γνωρίζει ο εκπαιδευτικός πώς να αποφύγει ανάλογες καταστάσεις, δημιουργώντας ένα κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας μέσα στην τάξη, δίνοντας την ευκαιρία στους εφήβους να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους και να εκτονώσουν την ενέργεια τους με θετικούς τρόπους, όπως το θέατρο, η μουσική, η ζωγραφική, η συγγραφή, ο διάλογος. Παράλληλα, οι γονείς πρέπει να έχουν ενημέρωση και να γνωρίζουν πώς να χειριστούν τέτοιες καταστάσεις, πώς να βοηθήσουν αποτελεσματικά τα πιο δυναμικά παιδιά να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματα και την ενέργεια τους και τα πιο απομονωμένα παιδιά να ενταχθούν καλύτερα στο μαθητικό περιβάλλον.

Κατά την άποψή μου, συνεπώς, οφείλουμε ως σκεπτόμενα όντα να αναζητήσουμε τις βαθύτερες αιτίες και ευθύνες μας και να δώσουμε στη νέα γενιά πιο δημιουργικές διεξόδους και αποτελεσματικούς τρόπους έκφρασης, οι οποίες θα τους δώσουν την ευκαιρία να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους, να ανακαλύψουν τα πραγματικά ταλέντα και να αξιοποιήσουν τις κλίσεις τους. Δυστυχώς, ο τρόπος που είναι δομημένο το σχολείο, σε συνδυασμό με τα σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, την αδιαφορία της Πολιτείας και την παθητικότητα της εκπαιδευτικής κοινότητας, διογκώνουν τις ήδη έντονες ανησυχίες και προβληματισμούς των σύγχρονων εφήβων, οι οποίοι ψάχνουν να βρουν τον εαυτό τους σε λανθασμένα πρότυπα. Έτσι, οι «θύτες» μετατρέπονται τελικά σε «θύματα» και ένας φαύλος κύκλος τίθεται σε εφαρμογή.

Εν κατακλείδι, κινούμενη από όλες αυτές τις μαρτυρίες καθώς και από τους προσωπικούς μου προβληματισμούς, αποφάσισα να πραγματοποιήσω μία έρευνα. Ειδικότερα, προχώρησα σε διαπροσωπικές επαφές με 80 μαθήτριες ηλικίας 14-17 ετών δημοσίων Γυμνασίων και Λυκείων των Αθηνών.

Πρέπει να τονίσω ότι το δείγμα είναι μικρό, άρα δεν είναι αντιπροσωπευτικό του μαθητικού πληθυσμού, αλλά σκοπός μου με το παρόν άρθρο είναι να αποκομίσω μία πρώτη εικόνα μίας τάσης, παρουσιάζοντας τις θεμελιώδεις διαστάσεις της και δίνοντας το έναυσμα για περαιτέρω έρευνα και μελέτη. Ορισμένα από τα θεμελιώδη ερωτήματα που διερευνήθηκαν είναι τα ακόλουθα:

- Χρησιμοποιεί ένας αριθμός ανήλικων μαθητριών τη βία ως μέσο έκφρασης;
- Για ποιους λόγους οι ανήλικες μαθήτριες καταφεύγουν στη βία ως μέσο έκφρασης;
- Ποιες ιδιαίτερες εκφάνσεις λαμβάνει η επιθετική συμπεριφορά μεταξύ των κοριτσιών;
- Πώς αισθάνονται οι μαθήτριες όταν εμπλέκονται σε τέτοιες μορφές επιθετικές συμπεριφοράς;
- Ποια είναι τα «θύματά» τους;

- Έχουν υπάρξει και οι ίδιες θύματα επιθετικής συμπεριφοράς και πώς έχουν αντιδράσει;
- Αντιγράφουν την κοινωνική βία, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από την τηλεόραση ή άλλα κοινωνικά πρότυπα;

Μεθοδολογία

Η μέθοδος που εφάρμοσα για τη συγκέντρωση του υλικού της έρευνάς μου, με τίτλο «Ένταση στο σύγχρονο σχολείο. Επιθετικές συμπεριφορές μεταξύ ανήλικων μαθητριών ως μέσο έκφρασης» βασίστηκε σε διαπροσωπικές επαφές με εκπαιδευτικούς δημοσίων σχολείων και 80 μαθήτριες ηλικίας 14-17 ετών δημοσίων Γυμνασίων και Λυκείων των Αθηνών. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τα έτη 2010-2011. Αναμφίβολα, όπως εξ αρχής τόνισα, δεν μπορούμε να μιλήσουμε για φαινόμενο, δεδομένου ότι η εν λόγω μελέτη είναι μικρής κλίμακας. Μιλώ για μία τάση που έχει αρχίσει να εκδηλώνεται, αλλά θεωρώ ότι εάν δεν δοθεί η δέουσα προσοχή από την εκπαιδευτική κοινότητα και τους γονείς μπορεί να εξελιχθεί σε «μόδα» που –όπως κάθε μόδα- θα έχει μιμητές.

Σε μία πρώτη φάση σκέφτηκα να φτιάξω ερωτηματολόγια, τα οποία χρησιμοποίησα για να θέσω τους κύριους άξονες της έρευνάς μου. Σε δεύτερη φάση ήρθα σε επαφή με τους εκπαιδευτικούς και τις μαθήτριες και προχωρήσαμε σε μία εκτενή και μακρά συζήτηση σχετικά με το προς διερεύνηση θέμα, ώστε να καλύψουμε όλα τα ερωτήματα

Δυστυχώς, διαπιστώνω ότι μέχρι και σήμερα, η κατάσταση είναι έκρυθμη, ειδικά στο πλαίσιο της σύγχρονης εποχής –της οικονομικής αλλά και κοινωνικής κρίσης- οι μαθητές βρίσκονται σε αναβρασμό και περισσότερο από ποτέ, θεωρώ, ότι μας έχουν ανάγκη. Όλοι εμείς οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί έχουμε ηθικό χρέος απέναντι στα παιδιά μας να είμαστε ουσιαστικά δίπλα τους και να εξαλείψουμε τόσο σοβαρά φαινόμενα που ολόκληρη η κοινωνία αναπαράγει, καθώς από τη μία πλευρά τα πρότυπα που προβάλλει είναι βίαια και από την άλλη κατακερματίζει τις αξίες και γκρεμίζει τα όνειρα των νέων.

Η βία στα σχολεία

Η σχολική βία αποτελεί ένα υπαρκτό γεγονός, ακόμα κι αν δεν μπορούμε να μιλήσουμε για φαινόμενο με ανησυχητικές διαστάσεις στην Ελλάδα. Όπως υπογραμμίζει ο Καθηγητής Εγκληματολογίας, κ. Γιάννης Πανούσης¹ «η βία των λέξεων, των κινήσεων ή των πράξεων, η βία του ενός ή των πολλών, η βία της ενηλικίωσης ή της περιθωριοποίησης, του ρατσισμού ή της υπεροχής, η γοητεία της βίας, η διαλεκτική της βίας, οι χώροι της βίας, τα θύματα της βίας, οι ασκήσεις βίας και η ετικέτα της βίας δεν συνιστούν ενδημικό και επιδεινούμενο πρόβλημα αν εμείς δεν συμβάλλουμε στην ανάπτυξη και κλιμάκωσή του».

Ο Καθηγητής συνεχίζει τονίζοντας ότι «η χρησιμοποίηση διαφόρων όχι ισοδύναμων όρων (π.χ. καταστροφικότητα, παραβατικότητα, μη-προσαρμογή, απειθαρχία, ανώδυνη βία, βιαιότητα και εντέλει εγκληματικότητα) αποδεικνύει την αμηχανία του νομοθέτη, του ερευνητή αλλά και του διαχειριστή των εν-τάσεων στην οριοθέτηση και εντέλει την εννοιολόγηση της ενδοσχολικής βίας. Το σχολείο οφείλει λοιπόν αφενός να κατανοήσει κι αφετέρου να (μάθει να) διαχειρίζεται τις κρίσεις που προκαλούν η ανισότητα, η αδικία και η αμάθεια εντός και εκτός «των σχολικών τειχών». Η βία στα σχολεία με δράστες μαθητές είναι χαμηλή (περίπου το 4% του 6% της γενικής νεανικής εγκληματικότητας) και όλες οι έρευνες εντοπίζουν τη μορφή αυτής της βίαιης συμπεριφοράς σε μικροκλοπές, φθορές ξένης ιδιοκτησίας, συμπλοκές. Σε καμία περίπτωση η βία (ή καλύτερα η ένταση στο ελληνικό σχολείο) δεν είναι συγκρίσιμη ούτε ποσοτικά ούτε ποιοτικά με ανάλογα φαινόμενα που βλέπουμε σε άλλες χώρες».

Όπως αναφέρει η Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, κ. Βάσω Αρτινοπούλου² «ο ορισμός της σχολικής βίας είναι σχετικός και εξαρτάται από το ισχύον κάθε φορά κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Ωστόσο, στοιχεία του ορισμού της σχολικής βίας είναι η επιβολή της βούλησης, η πρόκληση ζημίας ή βλάβης, η απειλή εκφοβισμού, κακομεταχείρισης ή κακοποίησης. Η σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική και λεκτική κακοποίηση καθώς και ο βανδαλισμός αποτελούν τις κύριες μορφές της σχολικής βίας. Με κριτήριο τα άτομα ή τις ομάδες που εμπλέκονται στη σχολική βία, διακρίνουμε τη: βία μεταξύ των μαθητών, βία από τους μαθητές προς τους δασκάλους, βία από τους δασκάλους προς τους μαθητές και τέλος βία μεταξύ δασκάλων και διευθυντών ή της διοίκησης του σχολείου».

Σύμφωνα με τις έρευνες της Αμερικανικής Ιατρικής Ενωσης (American Medical Association), το 15-30% των μαθητών εμπλέκονται σε φαινόμενα εκφοβισμού είτε ως θύματα είτε ως θύτες. Είναι αξιοσημείωτο ότι ενώ η σωματική κακοποίηση ξεκινά στις τάξεις του Δημοτικού, κορυφώνεται στο Γυμνάσιο και γίνεται λιγότερο συχνή στο Λύκειο, η λεκτική κακοποίηση παραμένει σταθερή. Εξίσου αξιοσημείωτο είναι ότι τα 2/3 των μαθητών στις ΗΠΑ θεωρούν ότι τα σχολεία δεν αντιμετωπίζουν επαρκώς το πρόβλημα, με αποτέλεσμα να νιώθουν απροστάτευτοι και ανασφαλείς.

¹ Γ. Πανούσης, «Βία στο Σχολείο», το οποίο αντλούμε από την ιστοσελίδα www.newstime.gr

² Β. Αρτινοπούλου, Βία στο σχολείο: Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη, 2^η έκδ., Αθήνα: Μεταίχμιο, 2001, σελ.13.

Στη Νορβηγία την έρευνα διεξήγαγε ο ειδικός στον σχολικό εκφοβισμό Dan Olweus. Από το 1973, ένας στους επτά μαθητές δηλώνει ότι έχει εμπλακεί σε φαινόμενα εκφοβισμού. Τα κορίτσια εκφοβίζουν συνήθως λεκτικά, διαδίδουν φήμες και απομονώνουν από την ομάδα. Τα αγόρια ασκούν σωματική βία πολύ πιο συχνά.

Τα τελευταία χρόνια στη Μεγάλη Βρετανία καταγράφεται ανησυχητική αύξηση της σωματικής βίας και μεταξύ των κοριτσιών. Μία μεγάλη εθνική έρευνα του Kidscape σε 4.000 παιδιά ηλικίας 5-16 ετών έδειξε ότι το 38% των παιδιών είχαν πέσει θύματα εκφοβισμού τουλάχιστον δύο φορές και το 0,5% είχαν επηρεασθεί τόσο αρνητικά που είτε ασθένησαν, είτε διέκοψαν οριστικά το σχολείο, είτε δήλωσαν ότι σκέφτονταν την αυτοκτονία.

Στη χώρα μας, σύμφωνα με την έρευνα των Γιάννη Τούντα και Χριστίνας Δημητρακάκη, στο πλαίσιο της διευρωπαϊκής μελέτης για την Ποιότητα Ζωής Παιδιών και Εφήβων που έγινε σε 1.200 παιδιά ηλικίας 12-18 ετών, το 22% απάντησαν ότι βιώνουν εκφοβισμό και μη αποδοχή από τους συνομηλικούς τους στο σχολικό περιβάλλον, ενώ το 8% αυτών αναφέρουν ότι οι ανάλογες εμπειρίες τους είναι πολύ συχνές έως και συνεχείς.

Αντίστοιχα είναι και τα ευρήματα της Ιωάννας Τσίγγανου σε 1.400 μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το 30% αναφέρουν ότι δέχθηκαν απειλές, το 17% ότι έχουν δεχθεί επίθεση από ομάδα συμμαθητών τους και το 12% ότι έχουν απουσιάσει από το σχολείο από μία έως δέκα ημέρες, γιατί δεν ένιωθαν ασφαλείς.

Διεθνείς έρευνες έχουν επανειλημμένα δείξει ότι τα παιδιά-θύματα ενδοοικογενειακής βίας (λεκτική ή σωματική κακοποίηση από τους γονείς) έχουν δύο με τρεις φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να κακοποιηθούν από τους συμμαθητές τους. Το αποτέλεσμα αυτής της έρευνας αποδεικνύεται και σε έρευνα που έγινε σε Έλληνες μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες.

Τέλος, έρευνες στις ΗΠΑ έχουν αποδείξει ότι προγράμματα πρόληψης σε σχολικό επίπεδο μπορούν να μειώσουν την εμφάνιση φαινομένων σχολικού εκφοβισμού ακόμα και κατά 50%.³

Το φαινόμενο της διογκούμενης ομαδικής ενδοσχολικής βίας και η διαχείρισή του από τους εκπαιδευτικούς και τον σχολικό περίγυρο είναι το αντικείμενο της έρευνας που πραγματοποίησε η Εθνική Επιτροπή Μελέτης των Ομάδων Ενδοσχολικής Βίας (ΕΕΜΟΕΒ), υπό τη διεύθυνση της Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου. Η συγκεκριμένη έρευνα με τίτλο «Ομαδική βία και επιθετικότητα στα σχολεία» έχει εστιάσει στα φαινόμενα ομαδικής βίας στο χώρο του σχολείου και στην καταγραφή της γνώμης των εκπαιδευτικών. Πραγματοποιήθηκε κατά τα σχολικά έτη 2006-2007 και 2007-2008, με ερωτηματολόγια (38 ερωτήσεις) που εστάλησαν σε σχολεία και τοπικές ενώσεις εκπαιδευτικών Β/βάθμιας εκπαίδευσης.

Αρχικά ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να επισημανθούν περιπτώσεις επιθετικής συμπεριφοράς προς αδύνατους, «δυσπροσάρμοστους», αλλοδαπούς ή «διαφορετικούς» μαθητές. Το 61,9% των εκπαιδευτικών απάντησε πως είναι λίγες οι περιπτώσεις αυτές, ενώ μόνο το 4,6% ανέφερε πως έχουν σημειωθεί πολλές περιπτώσεις. Ένας στους τρεις ερωτώμενους, εντούτοις, απάντησε πως συμβαίνουν με μεγάλη συχνότητα έντονοι διαπληκτισμοί στο σχολείο μεταξύ των παιδιών και, όταν γίνεται αυτό, παρατηρείται πως συχνότερα ανταλλάσσονται βρισιές ή

³ Τα στοιχεία αντλούνται από το άρθρο της Κατερίνας Χτενέλη, με τίτλο «Σχολικός εκφοβισμός: η αυλή των θυμάτων», *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 17-10-2010.

χτυπήματα, ενώ σπανιότερα «βγαίνουν» μαχαίρια. Στην ερώτηση που αφορά την ομαδοποίηση των μαθητών στο σχολείο, παρατηρείται ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (81,2%) απαντά πως «τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες». Αρνητικά απαντά μόνο ένα 15,2%. Σε ποσοστό 32% οι καθηγητές πιστεύουν πως στις ομάδες αυτές υπάρχει κάποιος που δρα ως «αρχηγός», ενώ το 36% απαντά πως «δεν γνωρίζει».

Στο «προφίλ» του μαθητή που υφίσταται κακοποίηση, λεκτική ή σωματική, περιλαμβάνεται η αδύναμη προσωπικότητα, η χαμηλή αυτοεκτίμηση, η έλλειψη θάρρους, το ότι είναι άτομο συνεσταλμένο, απομονωμένο, χαμηλών τόνων, ευαίσθητο ή μοναχικό.

Σε ό,τι αφορά τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη των καθηγητών, τα παιδιά τσακώνονται, αναφέρεται πως οι αιτίες πρέπει να αναζητηθούν στην ανωριμότητα των παιδιών, την εφηβική έξαρση, την προσέγκυση της προσοχής. Οι πιο συχνοί λόγοι τσακωμού είναι οι διαφορές στα παιχνίδια και τις αθλητικές δραστηριότητες, η αίσθηση αδικίας και οι προσβολές.

Αξίζει να επισημάνουμε ότι ελάχιστοι έως λίγοι γονείς απευθύνονται στους εκπαιδευτικούς για να συζητήσουν τα προβλήματα των παιδιών τους στο σχολείο. Αντίστοιχα, πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό των παιδιών που αποφεύγουν να μιλήσουν στον καθηγητή τους για κάποιο ζήτημα. Συγκεκριμένα, το 61,9% των ερωτηθέντων απαντά πως λίγα παιδιά ζητούν βοήθεια, ενώ ένα 12,7% ισχυρίζεται πως κανένα παιδί δεν έχει ζητήσει ποτέ την αρωγή τους, στοιχείο που οφείλει να μας προβληματίσει.

Οι αντιδράσεις των οικογενειών παιδιών που έχουν εμπλακεί σε κάποιον διαπληκτισμό κυμαίνονται από την απόγνωση και τον προβληματισμό μέχρι τη διαμαρτυρία και την επιθετική στάση απέναντι στους εκπαιδευτικούς. Πολύ λίγοι καθηγητές απαντούν πως η οικογένεια «αιφνιδιάζεται ή/και ζητά βοήθεια από ειδικούς».⁴

Τέλος, σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη διάρκεια του πιλοτικού προγράμματος στην Ιωνίδα, 60% των μαθητών ανέφεραν ότι έχουν αντιληφθεί τουλάχιστον ένα περιστατικό βίας στο σχολείο. Μάλιστα ένας στους τέσσερεις παραδέχεται ότι έχει ασκήσει λεκτική ή και σωματική βία εναντίον κάποιου συμμαθητή του. Τρία στα δέκα παιδιά υποστήριξαν ότι η ειρηνική επίλυση των διαφορών- χωρίς τη μεσολάβηση «μεγάλων»- θα τα έκανε να νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια.⁵

⁴ Τα στοιχεία αντλούνται από το άρθρο της Κάτιας Αντωνιάδη, με τίτλο «Αμήχανοι εκπαιδευτικοί, αδιάφοροι γονείς», *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 16-9-2010.

⁵ Τα στοιχεία αντλούνται από το άρθρο της Δέσποινας Κουκλάκη, με τίτλο «Μαθητές σε ρόλο διαμεσολαβητή», *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 28-7-2010.

Συμπεράσματα έρευνας

Το πρώτο αξιοσημείωτο συμπέρασμα που προέκυψε από την έρευνα που πραγματοποιήσα είναι ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητριών που συμμετείχε στην έρευνα δήλωσε ότι έχει γίνει μάρτυρας έντονου καυγά μεταξύ μαθητριών, ο οποίος έχει καταλήξει σε χειροδικία. Ελάχιστες είναι οι μαθήτριες που απάντησαν αρνητικά, διευκρινίζοντας όμως ότι έχουν επίγνωση αυτής της τάσης. Πρέπει, ασφαλώς, να τονίσουμε ότι η πλειοψηφία των συμμετεχουσών στην έρευνα υποστήριξε ότι ανάλογοι έντονοι καυγάδες δεν είναι καθημερινοί, ούτε συχνοί. Το ανησυχητικό όμως είναι ότι οι μαθήτριες «θύματα» οδηγούνται σε αποξένωση από τη μαθητική κοινότητα και δυσκολεύονται να ενταχθούν στις ομαδικές σχολικές δραστηριότητες. Σε πιο σπάνιες περιπτώσεις έντονοι καυγάδες έχουν οδηγήσει σε τραυματισμούς, διότι μπορεί να χρησιμοποιηθούν ακόμα και σιδερογροθιές και ρόπαλα.

Αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι οι μαθήτριες προβαίνουν σε ένα διαχωρισμό μεταξύ δύο «κατηγοριών»: των μαθητριών που «πουλάνε τσαμπουκά», χωρίς όμως να προχωράνε στη χειροδικία. Παραμένουν, δηλαδή, στα λόγια για να περάσουν στις συμμαθήτριες και τους συμμαθητές τους την εικόνα ότι είναι άγριες, ενώ στην πραγματικότητα μπορεί να είναι ακόμα και φοβισμένες. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι μαθήτριες που εμπλέκονται σε καυγάδες που περιλαμβάνουν τόσο λεκτική όσο και σωματική βία.

Όσον αφορά τη «μέθοδο» που χρησιμοποιούν τα κορίτσια που εμπλέκονται σε καυγάδες, συνήθως κρατάνε την κοπέλα-θύμα από τα μαλλιά και με το γόνατο τους, της δίνουν μπουνιές σε ολόκληρο το σώμα. Μπορεί να την πετάξουν στο έδαφος και να την κλοτσάνε σε όλο της το σώμα, αποφεύγοντας συνήθως τα χτυπήματα στο κεφάλι. Συχνά δημιουργείται «βεντέτα», καθώς η μία παρέα κυνηγά την άλλη και είναι έτοιμη να πλακώσει στο ξύλο η μία την άλλη. Ο «δίκαιος» αγώνας μεταξύ των κοριτσιών είναι μία προς μία, αλλά αρκετές φορές μεγάλος αριθμός κοριτσιών μπορεί να επιτεθεί σε ένα κορίτσι και το κορίτσι αυτό να καλέσει τα μέλη της δικής του παρέας και να δημιουργηθεί μία «βεντέτα».

Όσον αφορά τους κυριότερους λόγους για να ξεσπάσει ένας έντονος καυγάς είναι, όπως καταγράφηκαν από τις ίδιες τις μαθήτριες, πρώτον, η διεκδίκηση ενός αγοριού, τα «γκομενικά», όπως χαρακτηριστικά λένε. Ειδικότερα, από τη συζήτηση με τις συμμετέχουσες στην έρευνα προέκυψε ότι είναι πολύ σημαντικό για την υπόληψή τους να «φυλάνε» το αγόρι τους, ακόμα και το τέως αγόρι τους, από άλλα κορίτσια. Είναι χαρακτηριστική η φράση που χρησιμοποιήθηκε από έναν αριθμό κοριτσιών «για τα αγόρια θα κάνω τα πάντα». Άλλωστε, στην περίοδο της εφηβείας ξεκινούν τα πρώτα καρδιοχτύπια και δημιουργούνται οι σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων. Πίσω, βέβαια, από αυτήν τη διεκδίκηση παρατηρούμε ότι σε πολλές περιπτώσεις κρύβεται ο ανταγωνισμός για το ποια είναι ποιο όμορφη και δημοφιλής. Ακριβώς αυτός ο ανταγωνισμός που υπάρχει μεταξύ των κοριτσιών, τα ωθεί σε εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς, με αφορμή πολλές φορές την καρδιά ενός αγοριού.

Ο δεύτερος σημαντικός λόγος για να ξεσπάσει ένας καυγάς είναι οι προσβολές. Πιο συγκεκριμένα, όταν μία μαθήτρια προσβάλλει, πολλές φορές ακόμα και με βρισιές, τη συμμαθήτριά της (συχνά για ασήμαντη αφορμή, όπως για τα ρούχα που φοράει, την εξωτερική της εμφάνιση, το γεγονός ότι αρέσει ή δεν

αρέσει σε αγόρια κ.λπ.) ή τους γονείς, συγγενείς ή φίλους της, η μαθήτρια που έχει δεχτεί την προσβολή δύναται να αντιδράσει με βίαιο τρόπο, είτε μόνη της είτε καλώντας «ενισχύσεις», τα μέλη της δικής της παρέας.

Όσον αφορά τα μέρη στα οποία δύναται να λάβει χώρα ένας έντονος καυγάς μεταξύ κοριτσιών είναι τόσο το σχολείο, όσο και μέρη εκτός σχολείου, κυρίως πλατείες και αλάνες κοντά στο σχολείο. Αξίζει να επισημάνουμε ότι ορισμένες φορές ανάλογοι καυγάδες λαμβάνουν χώρα μπροστά σε εκπαιδευτικούς ή σε περαστικούς, οι οποίοι δεν αντιδρούν επαρκώς. Εδώ έγκειται, κατά την άποψή μου, η τεράστια ευθύνη της εκπαιδευτικής κοινότητας, η οποία οφείλει να λάβει σοβαρά υπ' όψιν της ότι το σύγχρονο σχολείο του 21^{ου} αιώνα διαφοροποιείται σημαντικά από το παραδοσιακό σχολείο και ότι ο σύγχρονος μαθητής στο πλαίσιο της σκληρής και ανταγωνιστικής εποχής που διανύουμε, έχει αποκτήσει μία νέα κοσμοθεωρία, έχει πολύ έντονους προβληματισμούς και ανησυχίες, με συνέπεια να ψάχνει διέξοδο ακόμα και στη βία. Ο εκπαιδευτικός αντιμέτωπος με αυτήν τη νέα πραγματικότητα, οφείλει να είναι συνοδοιπόρος του νέου και όχι εχθρός του, ούτε παθητικός δέκτης.

Αρκετές μαθήτριες αναφέρουν ακόμα ότι το Facebook αποτελεί ένα πεδίο όπου μπορεί μία μαθήτρια να αρχίσει να βρίζει κάποια ή κάποιες συμμαθήτριες της και από αυτό το γεγονός να ξεσπάσει στο σχολείο ένας καυγάς. Πολλές φορές μάλιστα δίνουν ραντεβού για ξύλο μέσω Διαδικτύου.

Αυτό όμως που μου προκάλεσε μεγαλύτερη αίσθηση είναι ότι και σε μεγάλα εμπορικά κέντρα, άγνωστα μεταξύ τους κορίτσια, αρχίζουν να καυγαδίζουν. Πιο συγκεκριμένα, ένα κορίτσι, εσκεμμένα, για να μπλέξει σε καυγά, επειδή «βαριέται και δεν έχει κάτι καλύτερο να κάνει», όπως αναφέρθηκε στην έρευνα, κοιτάζει ένα άγνωστο κορίτσι και προκλητικά του λέει, για παράδειγμα: «Πώς είσαι έτσι; Σε λυπάμαι!». Το κορίτσι που ακούει αυτήν τη φράση ή δεν θα αντιδράσει και θα σταματήσει εκεί η ιστορία, ή θα δώσει ραντεβού για ξύλο έξω από το εμπορικό, εκείνη ακριβώς τη στιγμή.

Ένα στοιχείο που εντυπωσιάζει στην έρευνα είναι ότι τα κορίτσια που εμπλέκονται σε έντονους καυγάδες αισθάνονται μεν δημοφιλή και περήφανα όπως χαρακτηριστικά λένε «όταν πετύχουν το στόχο τους», αλλά συχνά φοβισμένα, ανίσχυρα και αναγκασμένα να δράσουν όπως δρουν, για να γίνουν αποδεκτά από την υπόλοιπη παρέα και γενικότερα από τη μαθητική κοινότητα. Το γεγονός αυτό δικαιολογείται, εάν λάβουμε υπ' όψιν μας ότι η ένταξη στην παρέα των ομηλικών είναι στοιχείο εξέχουσας σημασίας για κάθε έφηβο, ο οποίος έχει την ανάγκη να αισθάνεται ότι ανήκει σε μία ομάδα και είναι αποδεκτός. Η πίεση που ασκείται από τους συνομηλικούς (peer pressure) είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει έντονα τους ψυχολόγους και κοινωνιολόγους.

Ένας συχνός μάλιστα φόβος τους είναι να μη χαρακτηριστούν «θύματα» και περιθωριοποιηθούν από τους συμμαθητές τους. Προτιμούν να είναι δυναμικές και να «πουλάνε τσαμπουκά» από το να τις χλευάζουν οι συμμαθητές τους. Προσωπικά, μέσα από τη συζήτηση που αναπτύχθηκε με τις μαθήτριες ένιωσα ότι το σχολείο του 21^{ου} αιώνα έχει μετατραπεί σε «ζούγκλα», όπου ο ισχυρότερος είναι αυτός που θα επιβιώσει. Δυστυχώς, η ίδια λογική επικρατεί στην κοινωνία, όπου οι ισχυρότεροι επιτίθενται στους αδύναμους. Το σχολείο ως μικρογραφία της κοινωνίας αποτυπώνει όλες αυτές τις αρνητικές συμπεριφορές και αναπαράγει τα αρνητικά πρότυπα των ενηλίκων.

Ακόμα, μέσα από τη συζήτηση προέκυψε ότι οι μαθήτριες πιστεύουν πως η βία είναι πολλές φορές ο μοναδικός τρόπος για να διεκδικήσουν το δίκιο τους και να αμυνθούν. Εδώ οι ίδιες οι μαθήτριες κάνουν ένα διαχωρισμό μεταξύ των κοριτσιών που προκαλούν τον καυγά, για να τραβήξουν την προσοχή και των κοριτσιών που απλώς αντιδρούν για να υπερασπιστούν το δίκιο τους. Αυτό που πρέπει να μας προβληματίσει είναι γιατί έχει επικρατήσει η άποψη ότι «οι διαφορές λύνονται με τη βία»; Μήπως, επειδή ολόκληρη η κοινωνία είναι δομημένη στη βία, αναπαράγει και επικροτεί ανάλογα πρότυπα συμπεριφοράς; Οπότε, οι εκπαιδευτικοί σε συνεργασία με τους γονείς, πρέπει να δείξουν στους νέους ότι υπάρχουν πολύ πιο αποτελεσματικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών.

Ένα ακόμα σημείο που πρέπει να υπογραμμιστεί είναι ότι κάποιες μαθήτριες –ακόμα και αυτές που δεν εμπλέκονται σε καυγάδες- δηλώνουν ότι ως ένα βαθμό επηρεάζονται από τη βία όπως αυτή αποτυπώνεται σε τηλεοπτικές εκπομπές, κυρίως ριάλιτι. Είναι ανησυχητικό ότι με πρόφαση την οικονομική κρίση, τα ιδιωτικά κανάλια στηρίζουν το πρόγραμμά τους σε φθηνές παραγωγές, κυρίως σε χαμηλής ποιότητας reality shows. Ο μεγαλύτερος αριθμός όμως ισχυρίζεται ότι δεν επηρεάζεται από την τηλεόραση ή ότι δεν παρακολουθεί τηλεόραση.

Όσον αφορά τη συμπεριφορά τους προς τις συμμαθήτριες με τις οποίες δεν είναι κοντά, οι περισσότερες μαθήτριες δήλωσαν ότι δεν θα ήθελαν να αλλάξουν κάτι, γιατί όπως υπογράμμισαν «είμαστε αυτές που είμαστε και σε όποιον αρέσουμε». Μαθήτριες με πιο χαμηλό προφίλ δήλωσαν ότι θα ήθελαν να είναι πιο κοινωνικές και να μπορούν να εκφράζουν με μεγαλύτερη ευκολία και άνεση τα συναισθήματά τους προς τις συμμαθήτριες τους. Θεωρούν, δηλαδή, ότι αν ήταν πιο δυναμικές και κοινωνικές, θα είχαν περισσότερες παρέες στο σχολείο.

Επιπροσθέτως, ένας μικρός αριθμός συμμετεχουσών δήλωσε ότι έχει υποστεί βία, κυρίως λεκτική και ψυχολογική, από συμμαθήτριες και είτε έχει αντιδράσει ανάλογα, είτε έχει αποξενωθεί από τη μαθητική κοινότητα, γεγονός πολύ τραυματικό για την ψυχοσύνθεση του εφήβου. Εντύπωση που προκάλεσε ότι η πλειοψηφία των μαθητριών υποστήριξε ότι «δεν τολμάνε να με πειράζουν», «δεν δέχομαι μύγα στο σπαθί μου», «θα με υπερασπιστεί η παρέα μου», «όταν πήγαν να με πειράξουν, απείλησαν ότι θα φωνάξω τη μάνα μου και με άφησαν».

Σχετικά με τις απόψεις τους για την επίλυση των διαφορών μεταξύ κοριτσιών με έντονο τρόπο, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε χειροδικία, αν και οι περισσότερες ισχυρίζονται ότι είναι αποτελεσματικός, για να κερδίσουν ό,τι πιστεύουν ότι τους ανήκει (είτε αφορά ένα αγόρι, είτε την υπόληψή τους, είτε να υπερασπιστούν τη φίλη τους κ.λπ.), αρκετές είναι και όσες τον καταδικάζουν, με τις εξής χαρακτηριστικές φράσεις: «ανούσια, κουκλίστικη ηχορύπανση», «την κρίνω ανούσια, οπισθοδρομική, απολυταρχική και υποβιβαστική για το άτομο που επιβάλλεται με τέτοιο τρόπο», «πρέπει να σταματήσουν να τραβάνε την προσοχή για τον οποιονδήποτε λόγο. Η βία δεν είναι λύση», «η ομαδική συζήτηση είναι η απάντηση».

Τέλος, ένα θετικό στοιχείο που προέκυψε από την έρευνα είναι ότι τα περιστατικά επιθετικότητας μειώνονται σημαντικά, όσο μεγαλώνουν οι μαθήτριες και επικεντρώνονται σε μεγαλύτερο βαθμό στις σπουδές τους. Σε αυτό το σημείο πιστεύω ότι το να θέτει ο έφηβος ένα στόχο και να αγωνίζεται για να τον υλοποιήσει, είναι πολύ θετικό για την ωρίμανση και ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Γι' αυτό πρεσβεύω ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δώσουν οράματα και

στόχους στους μαθητές και τις μαθήτριες και να τους διδάξουν την ευγενή άμιλλα και τη σπουδαιότητα της συνεργασίας και του ομαδικού πνεύματος. Πρώτα από όλα όμως πρέπει οι ίδιοι να αποτελέσουν τα πρότυπα προς μίμηση.

Εν κατακλείδι, οι συμμετέχουσες στην έρευνα θεωρούν ότι η εμπλοκή σε καυγάδες αποτελεί πρώτον, έναν τρόπο επικοινωνίας μεταξύ τους για να διεκδικήσουν αυτό που θεωρούν δίκαιο και δεύτερον, έναν τρόπο για να επιδείξουν τη δύναμή τους, να αποκτήσουν περισσότερους φίλους και κατ' επέκταση να γίνουν πιο δημοφιλείς στο πλαίσιο του ανταγωνιστικού σχολείου. Μάλιστα, ισχυρίζονται ότι έχει γίνει «μόδα» το να είναι μία κοπέλα δυναμική, ατίθαση και να λύνει με το ξύλο τις διαφορές της! Η εικόνα της μαθήτριας «τσαμπουκάς», όπως χαρακτηρίζεται, προσελκύει το ενδιαφέρον και κερδίζει «πόντους» δημοτικότητας στο σχολείο του 21^{ου} αιώνα, γεγονός που δεν πρέπει να μας αφήσει αδιάφορους.

Προτάσεις

Συμπερασματικά, η ένταση στο σχολείο του 21^{ου} αιώνα, μέσω της εκδήλωσης επιθετικής συμπεριφοράς από μαθήτριες, αποτελεί μία πραγματικότητα και αποτυπώνει την κοινωνική βία, όπως αυτή καταγράφεται σε όλους τους τομείς ζωής και δράσης μας. Ειδικά στο πλαίσιο της σύγχρονης εποχής, με τα πολύ σοβαρά κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα, τέτοια περιστατικά αποκτούν ακόμα μεγαλύτερη οξύτητα.

Τόνισα εξ' αρχής ότι δεν μιλάμε για φαινόμενο με ανησυχητικές διαστάσεις. Είναι όμως μία πραγματικότητα, η οποία οφείλει να προβληματίσει γονείς και εκπαιδευτικούς, καθώς και το σύνολο της κοινωνίας. Όλοι οι ενήλικες, από τη θέση που ο καθένας από εμάς κατέχει, φέρει τη δική του ευθύνη για την αναπαραγωγή της βίας, έστω και στις πιο «ήπιες» μορφές της.

Η εκπαιδευτική κοινότητα οφείλει να λάβει σοβαρά υπ' όψιν της το γεγονός ότι η βία αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι της σχολικής ζωής και να ενημερωθεί για το πώς πρέπει να προλαμβάνει αλλά και να χειρίζεται τέτοιες εντάσεις, ώστε πρώτον, οι έφηβοι να νιώσουν ασφάλεια και χαρά στους κόλπους του σχολείου και δεύτερον, να μην οδηγηθούμε σε περιστατικά πιο σοβαρά. Το να αδιαφορήσουμε και να αφήσουμε τα παιδιά «ασύδοτα» να συμπεριφέρονται με όποιο τρόπο θέλουν, μπορεί να έχει δυσμενείς επιπτώσεις τόσο για τους συμμαθητές τους, όσο και για την ομαλή λειτουργία του σχολείου. Το «κλειδί» είναι, κατά την άποψή μου, να μάθουμε στα παιδιά πώς να συνεργάζονται μεταξύ τους, να εκφράζουν τα συναισθήματά τους, να επιλύουν τις διαφορές τους με διάλογο και να αναζητούν διεξόδους σε δημιουργικές ασχολίες.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να κατανοήσουν ότι επιτελούν ένα ιερό έργο και οι ασχολούμενοι με θέματα παιδείας πρέπει επιτέλους να συνειδητοποιήσουν ότι το σύγχρονο σχολείο οφείλει να αποκτήσει νέες διαστάσεις και προσανατολισμούς, να διευρύνει τους γνωστικούς και πνευματικούς ορίζοντες των νέων και να πάψει να αποτελεί «φυλακή», ώστε να μη χρειάζεται να αναζητούν οι έφηβοι διέξοδο στη βία.

Είναι αναγκαίο ένα νέο πρόγραμμα σπουδών που δεν θα ευνοεί την παπαγαλία και στείρα γνώση, αλλά την κριτική σκέψη, τη συνεργασία μεταξύ μαθητών και το ομαδικό πνεύμα. Το θέατρο, η μουσική, ο χορός, η άθληση, η ζωγραφική, αποτελούν μέσα για να διοχετεύσει ο νέος την ενέργεια του και να μάθει να συνεργάζεται δημιουργικά με τους συμμαθητές του. Σε αυτούς, συνεπώς, τους τομείς πρέπει να δώσει μεγαλύτερη έμφαση το σύγχρονο δημόσιο σχολείο και όχι στην υπερφόρτωση του μαθητή με «γνώσεις». Είναι απαραίτητο, ταυτόχρονα, οι καθηγητές να κατανοήσουν ότι ο ρόλος τους δεν περιορίζεται στη μετάδοση στείρας γνώσης, αλλά κυρίως να είναι δίπλα στα παιδιά, να τα βοηθήσουν πρωτίστως να χτίσουν μία ουσιαστική και εποικοδομητική επικοινωνία, δημιουργώντας ένα κλίμα εμπιστοσύνης μέσα στην τάξη, το οποίο θα επικρατήσει και στις υπόλοιπες δραστηριότητες των μαθητών.

Εν κατακλείδι, η εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς μεταξύ των μαθητριών συνιστά ένα πολυπαραγοντικό πρόβλημα που αποδεικνύει την αποτυχία των ενηλίκων να αποτελέσουν θετικά πρότυπα προς μίμηση και να δώσουν στην έφηβη μία δημιουργική διέξοδο από όλα όσα την προβληματίζουν και την απασχολούν. Κρίνω ότι είναι ανησυχητικό να επικρατεί ως μοντέλο συμπεριφοράς στο σύγχρονο

σχολείο ο «τσαμπουκάς» και να επικροτείται η χειροδικία ως «δυναμισμός». Η νέα γενιά έχει τόσα πολλά θετικά στοιχεία, τα οποία με τη βοήθεια εκπαιδευτικών και γονέων, πρέπει να αξιοποιηθούν και να αναδειχθούν. Ο νέος πρέπει να γίνει φορέας οραμάτων και αλλαγών, γιατί η κοινωνία μας έχει ανάγκη να πάει ένα βήμα μπροστά και όχι να γυρίσουμε σε απεχθή και επικίνδυνα πρότυπα συμπεριφοράς. Ειδικά στο πλαίσιο της σύγχρονης εποχής, με τα πολυσύνθετα και σοβαρότατα προβλήματα, η νέα γενιά, με την καθοδήγηση των ενηλίκων, πρέπει να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο για να βγούμε από το κοινωνικό έλλειμμα, δείχνοντας στους ιθύνοντες την Πολιτεία το δρόμο. Η ελπίδα για ένα καλύτερο, πιο δίκαιο και δημιουργικό αύριο, βρίσκεται στα χέρια των εφήβων και δεν πρέπει με τη δική μας αρνητική συμπεριφορά και αδιάφορη ή παθητική στάση, να την «κάψουμε», γιατί τότε όλοι μας θα χαθούμε, κυριολεκτικά και μεταφορικά, στη δίνη τόσο των οικονομικών όσο και των κοινωνικών προβλημάτων που ταλανίζουν την παγκόσμια κοινότητα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

1. Έχεις γίνει μάρτυρας έντονου καυγά μεταξύ συμμαθητριών σου που κατέληξε σε χειροδικία (ξύλο);

ΝΑΙ

ΟΧΙ

2. Αν η απάντηση στην προηγούμενη ερώτηση είναι ΝΑΙ, να αναφερθείς στο συγκεκριμένο περιστατικό. Γιατί συνέβη και πού συνέβη;

3. Έχεις εμπλακεί η ίδια σε καυγά που οδήγησε σε χειροδικία (ξύλο) με μία ή περισσότερες συμμαθήτριες σου;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

4. Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους μπορεί να ξεσπάσει ένας ανάλογος έντονος καυγάς; Ανάφερε τους δύο, κατά τη γνώμη σου, κυριότερους λόγους.

5. Πόσες φορές στη διάρκεια της περασμένης σχολικής χρονιάς έγινες μάρτυρας ή έλαβες μέρος σε έναν έντονο καυγά;

6. Πού λαμβάνει συνήθως χώρα ένας έντονος καυγάς μεταξύ κοριτσιών;

Εντός του σχολείου

Εκτός σχολείου

7. Θεωρείς ότι αποτελούν «τάση»/«μόδα» οι έντονοι καυγάδες μεταξύ κοριτσιών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

8. Η εμπλοκή σου σε ανάλογους καυγάδες πώς σε κάνει να αισθάνεσαι; Δυνατή, δημοφιλής, ισχυρή; Αδύναμη, φοβισμένη, αναγκασμένη να δράσεις έτσι; Γράψε μερικά επίθετα που αντιπροσωπεύουν τα συναισθήματά σου.

9. Έχεις αντιγράψει εικόνες βίας μεταξύ γυναικών που έχεις παρακολουθήσει στην τηλεόραση, σε ριάλιτι ή άλλες τηλεοπτικές εκπομπές;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

10. Τα κορίτσια που εμπλέκονται σε άγριους καυγάδες με συμμαθήτριες τους είναι δημοφιλή στο σχολείο;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

11. Θεωρείς ότι η εμπλοκή σε καυγάδες με συμμαθήτριες σου είναι ένας τρόπος να αποκτήσεις περισσότερους φίλους στο σχολείο;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

11. Έχεις πέσει η ίδια θύμα βίας από συμμαθήτρια σου ή ομάδα συμμαθητριών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

12. Αν η απάντηση στην προηγούμενη ερώτηση είναι ΝΑΙ, να αναφέρεις τι είδους βία έχεις υποστεί:

Λεκτική (βρισιές)

Σωματική (ξύλο)

Ψυχολογική (απειλές)

13. Αν η απάντηση στην ερώτηση 11 είναι ΝΑΙ, να αναφέρεις πώς έχεις αντιδράσει στην περίπτωση που έπεσες θύμα βίας, είτε λεκτικής, είτε σωματικής, είτε ψυχολογικής, από μία ή περισσότερες συμμαθήτριες σου.

14. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στη συμπεριφορά σου ως προς τις συμμαθήτριες σου, με τις οποίες δεν είσαστε κοντά; Ανάφερε τι θα ήθελες να αλλάξεις και γιατί.

15. Γράψε μία φράση για το πώς κρίνεις την επίλυση των διαφορών μεταξύ κοριτσιών με έντονο τρόπο.

Βιβλιογραφία και Πηγές

Β. Αρτινοπούλου, Βία στο σχολείο: Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη, 2^η έκδ., Αθήνα: Μεταίχμιο, 2001.

Β. Φίλιας, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, 2^η έκδ., Αθήνα: Gutenberg, 1996.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΟ ΒΗΜΑ

www.newstime.gr